

Nataša Ranitović, kriminolog, e-mail: Dottoressanatashar@gmail.com

UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA ORGANIZOVANI KRIMINAL

Tokom pandemije COVID-19 Vlade širom sveta su pojačale svoje napore u borbi protiv širenja korona virusa, donoseći različite mere kako bi zaštitile zdravstveni sistem i ekonomiju. Proglašenje pandemije je uticalo na celokupno čovečanstvo, a neizbežan je i uticaj na kriminalne aktivnosti, kako na lokalnom, nacionalnom, tako i na transnacionalnom nivou. Vrlo važan segment u delovanju kriminalaca i organizovanih kriminalnih grupa je njihova prilagodljivost. Kriminalci su uspeli da vrlo brzo prilagode ilegalne proizvode, modus operandi pandemiji COVID-19. Zahvaljujući fenomenu "belog okovratnika", kriminalne mreže su uspele da se infiltriraju u preduzeća i zdravstveni sistem koji je najviše pogođen pandemijom. U ovom radu će biti reči o uticaju pandemije COVID-19 na organizovani kriminal, značaju fenomena "belog okovratnika", a posebna pažnja ce biti posvećena najmoćnijoj kriminalnoj organizaciji u svetu 'ndrangheta.

KLJUČNE REČI: pandemija COVID-19, organizovani kriminal, zdravstvo, "fenomen belog okovratnika", reciklaža novca, korupcija, 'ndrangheta

1. UVOD

Ekonomska i socijalna kriza izazvane pandemijom COVID-19 su odlična prilika za organizovane kriminalne grupe. Naime, mafija u Italiji nudi pomoć ljudima koji je ne mogu dobiti od države, pozajmljuje novac vlasnicima restorana, kafića, hotela, koji imaju poteškoće sa finansijama, čak i kad im pozajmnice ne mogu biti vraćene.

Novac stečen kriminalnom delatnošću se mora legalizovati, čime se stiče mogućnost da se koristi kroz legalne tokove. Operacijom poznatom pod nazivom "*pranje novca*", nelegalno stečena dobit prelazi iz jednog oblika u drugi u fazama koje se brzo smenjuju pa je otkrivanje i dokazivanje otežano. Ovi procesi su doprineli dodatnoj ekspanziji organizovanog kriminala. Zbog toga mafija pokušava da se infiltrira u preduzeća, zdravstveni sistem koji su najviše pogođeni pandemijom COVID-19. Često putem sredstava javnog informisanja čujemo da je organizovani kriminal "savremen" društveni fenomen što je pogrešno, reč je o istorijskoj i univerzalnoj pojavi. Primarni cilj udruživanja i saradnje članova organizovanih kriminalnih grupa je sticanje profita odnosno ekonomske moći, dakle reč je o vrsti imovinskog kriminaliteta.

Organizovani kriminalitet ima težnju da ostvari uticaj na sferu ekonomije, politike i javnog života. Ekonomski i politički uticaj se postiže korupcijom, finansiranjem političkih partija, finansiranje humanitarnih akcija, finansiranje medija.

Organizovani kriminalitet ima za cilj sticanje monopola, koji se može odnositi na određeni kontinent, državu, grad, kvart (**Cosa Nostra** - italijanska mafija ima monopol nad ostrvom Sicilija, **Camorra** - italijanska mafija ima monopol nad regijom Kampanja...). Monopol može da se odnosi i na određeni legalni i/ili ilegalni proizvod ili usluge. Ono što karakteriše organizovane kriminalne grupe jeste težnja ka usavršavanju, to jest specijalizaciji, tako što se pojedini članovi odnosno grupe specijalizuju za trgovinu narkoticima, zatim trgovinu ljudima, trgovinu oružjem.

Globalizacija, prekogranična saradnja u oblasti ekonomije, politike i kulture su uticali i na modus operandi kriminalnih organizacija koje sve više počinju da saraduju izvan nacionalnog tržišta. Ovakav oblik organizovanog kriminaliteta se naziva *transnacionalni organizovani kriminalitet*. Činjenica je da savremeni kriminal ne poznaje granice, kriminalne grupe iz jedne države se sve lakše povezuju sa sličnim grupama ili organizacijama drugih zemalja čime njihove aktivnosti dobijaju transnacionalni karakter.

Najvažniji dokument u oblasti sprečavanja i suzbijanja transnacionalnog organizovanog kriminala je Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalno organizovanog kriminala potpisana u Palermu od 12. do 15. decembra 2000 godine.¹

Ova konvencija je usvojena Rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 55/25 od 15. novembra 2000. godine. Uz konvenciju su usvojena i tri protokola koja regulišu transnacionalni organizovani kriminal: 1) Protokol o sprečavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudskim bićima, naročito ženom i decom; 2) Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i vazduhom; 3) Protokol protiv nezakonite proizvodnje i trgovine vatrenim oružjem, njegovim delovima i municijom. Prema članu 2. ove konvencije i stava a) ‘grupa za organizovani kriminal’ označava organizovanu grupu od tri ili više lica, koja postoji u izvesnom vremenskom periodu i koja deluje sporazumno u cilju činjenja jednog ili više teških zločina ili krivičnih dela utvrđenih u skladu sa ovom konvencijom, radi zadobijanja, posredno ili neposredno, finansijske ili druge materijalne koristi.² (Sl.list SRJ-Međunarodni ugovori, br. 6/2001)

Najprofitabilniji oblik organizovanog kriminaliteta je *trgovina narkoticima*. Kriminalne grupe koje se bave proizvodnjom, preradom i distribucijom narkotika čine tkz. ‘Narko mafiju’. Njihova aktivnost se ogleda na lokalnom, nacionalnom i internacionalnom tržištu. U Italiji postoje pet (5) kriminalnih grupa:

1. ‘Ndrangheta (kriminalna grupa deluje u regiji Kalabrije)
2. Cosa Nostra (kriminalna grupa deluje u regiji Sicilije)
3. Camorra (kriminalna grupa deluje u regiji Kampanje)
4. Sacra Corona Unita (kriminalna grupa deluje u regiji Pulje)
5. Stidda (kriminalna grupa deluje u regiji Sicilije)

2. ‘ NDRANGHETA ORGANIZOVANA KRIMINALNA GRUPA

2.1 Projekat I-CAN

Iza najprostijeg jezika čobana, sa planine Aspramonte, iza najsavremenije kriptovanih poruka krije se krug poslova čija se vrednost procenjuje oko četrsto pedeset (450) milijardi dolara na godišnjem nivou. Trgovina psihoaktivnim supstancama je najprofitabilniji posao italijanske mafije iz oblasti Kalabrije poznatija pod nazivom ‘ndrangheta. Ona je trenutno najmoćnija kriminalna organizacija u svetu, nastala u Kalabriji i prisutna u 32 zemlje na četiri (4) kontinenta (Evropa, Afrika, Amerika i Australija), aktivna je u sedamnaest (17) Evropskih zemalja.

¹ Sl.list SRJ-Međunarodni ugovori, br. 6/2001

² Ibidem.

Kriminalna struktura koja čuva uspomene na svoje arhaične obrede, ali je u korak sa digitalizacijom i novim sistemima transfera novca poput bitkoina. 'Ndrangheta je globalna pretnja, shodno tome potreban je globalni pristup za suzbijanje ovako moćne organizacije. Sa tim ciljem kreiran je projekat I-CAN (INTERNATIONAL COOPERATION AGAINST 'NDRANGHETA) - INTERPOLOVA SARADNJA PROTIV 'NDRANGHETE, inicijativa u trajanju od tri godine (2020-2023), koja okuplja odabrane zemlje radi promocije međunarodne saradnje u borbi protiv kriminalnih aktivnosti koje promovise 'ndrangheta. Ovaj projekat je rezultat sporazuma izmedju Odeljenja Javne bezbednosti - italijanskog Ministarstva unutrašnjih poslova i Generalnog sekretarjata Međunarodne organizacije kriminalističke policije (INTERPOL).³

U ovaj projekat su direktno uključeni:

- ▶ **Arma dei carabinieri** (*korpus oružanih snaga karabinjera*);
- ▶ **Polizia di stato** (*državna policija*);
- ▶ **Guarda di finanza** (*korpus finansijske policije*).

Glavni cilj projekata je da se stranim policijskim snagama pokaže kakva je struktura 'Ndranghete i kako funkcioniše. Ključne tačke inicijative su sledeće:

- ▶ **Sadržaj** - širenje znanja i direktno iskustvo Italije u vezu sa strukturom i načinom rada 'Ndranghete;
- ▶ **Pristup** - staviti na raspolaganje vitalne policijske informacije ciljanim zemljama u realnom vremenu, radi utvrđivanja obrazaca, trendova i potencijalnih ciljeva za sprovođenje zakona.
- ▶ **Akcija** - koordinirati zajedničke istrage između nacionalnih agencija radi identifikacije i hapšenja begunaca;

I-CAN projekat su potpisale sledeće zemlje⁴:

1) Argentina,	4) Kanada,	7) Francuska,	10) Švajcarska,
2) Brazil,	5) Kolumbija,	8) Njemačka,	11) Španija,
3) Urugvaj,	6) Australija	9) Italija,	12) Amerika.

One su postale svesne opasnosti ovog društvenog fenomena, i odlučno su krenule u borbu protiv članova kalabrijske mafije. Ova kriminalna organizacija preferira infiltriranje u ekonomsko, društveno i preduzetničko tkivo. Finansijska moć kalabrijske mafije se temelji na trgovini drogom,

³ <https://www.interpol.int/Crimes/Organized-crime/INTERPOL-Cooperation-Against-Ndrangheta-I-CAN>

⁴ <https://www.interpol.int/Crimes/Organized-crime/INTERPOL-Cooperation-Against-Ndrangheta-I-CAN>

koruptivnoj moći i preusmeravanju javnih sredstava putem prevara i falsifikovanih ugovora. Sav profit se reinvestira koristeći sofisticirane tehnike reciklaže novca. Kontrola javnih nabavki se ne ostavaruje nasiljem ili eksplicitnim zastrašivanjem već osnivanjem preduzeća. 'Ndrangheta je uspela steći kontrolu u kompanijama koje posluju u sektoru građevinarstva, ugostiteljstva, zatim igrama na sreću i kladenjem, sakupljanje i odlaganje otpada, uvoz-izvoz robe.

2.2 ' Ndrangheta evolucija.

Srce mafije je u Kalabriji, a pipci su u celom svetu. Jake porodične veze i strogo kodifikovana pravila ponašanja članova čine ovu organizaciju nedodirljivom. 'ndrangheta potiče od grčke reči ANDRAGATEA što u prevodu znači ponašati se kao pravi čovek. Ova kriminalna organizacija je nastala u 19 veku, a stvorili su je razbojnici koji su pljačkali bogatije ljude. Početkom 20. veka nekadašnji kradljivci stoke počinju otimati preduzetnike, bankare, širom Italije. Razdoblje otmica je presudno za 'ndranghetu, otete osobe bi bile deportovane, odnosno odvođene na tajne lokacije "bunkere", koji su se nalazili na planini Asparmonte. Zahvaljujući otkupninama 'ndrangheta je stekla finansijsku moć. Nakon ubistava sudije **Salvatore Borsellino** i **Giovanni Falcone** 1992. godine, na scenu stupa 'ndrangheta. Dok je Vlada Republike Italije razmišljala na koji način da se suprostavi Sicilijanskoj Mafiji Cosa Nostra, na čijem čelu je bio **Salvatore Rina** poznatiji kao **Capo dei Capi**, 'ndrangheta je iskoristila momenat slabosti sicilijanske mafije i postepeno preuzela trgovinu kokaina. Ova kriminalna organizacija je najmanje ranjiva zato što se temelji na krvnim vezama i kombinovanim brakovima. Svi članovi su povezani "omertom" zavetom ćutanja i odanosti. 'Ndrangheta predstavlja konfederaciju više mafijaških porodica "ndrina", a sebe smatraju časnim ljudima tkz "uomini d'onore". Prijem članova, odnosno afilecija u ovu kriminalnu organizaciju je praćen strogo kodifikovanim ritualom. Zahvaljujući zaštićenim svedocima, specijalno odelenje policije je uspelo da dešifruje zakletvu koju svaki član polaže. Čin prijema se naziva "Battesimo", što u prevodu znači krštenje, jer afilecijom u časno društvo se postaje "novi" čovek.

Postupak afilecije -prijem u časno društvo:

Minimalna starosna granica za pokretanje postupka je četrnaest (14) godina . Čin prijema se obavlja u prisustvu pet (5) članova "ndrina" mafijaških porodica i šestog člana koji ima ulogu starešine. Da bi ste postali deo organizacije morate da rasečete prst ili ruku oštrim predmetom (Nož, igla,..), zatim nekoliko kapi krvi pustiti da padne na sliku Sv. Arhangela Mihaila zaštitnika, koja se potom zapali. Počasni član se zaklinje dok slika gori. Cilj ovakvog postupka afilecije, odnosno prijema ima sugestivnu simboliku koja garantuje vernost i poštovanje.

Zakletva koju polaže počasni član glasi: *“Pre porodice, roditelja, braće i sestara, dolazi interes i čast društva, od ovog trenutka ovo je vaša porodica i ako izdate porodicu bićete kažnjeni smrću. Kao što ste Vi verni časnom društvu, tako će i časno društvo biti verno prema Vama i pomoći će Vam kada je to potrebno. Ova zakletva se može prekršiti samo smrću. Da li ste spremni da to učinite?”*.

Bez obzira na to što je proširila svoju teritoriju delovanja i razvila nove vidove delatnosti, ipak je održala čvrstu unutrašnju strukturu i jaku hijerarhiju.

3. ORGANIZOVANI KRIMINALITET I PANDEMIJA COVID -19

3.1 Trgovina sintetičkih narkotika za vreme pandemije COVID-19.

Pandemija COVID-19 nije usporila trgovinu narkoticima. Organizovane kriminalne grupe su prilagodile svoj modus operandi novonastaloj situaciji i uspele da isporuče ogromne količine narkotika. Zabrinjavajuća činjenica jeste porast proizvodnje i upotrebe sintetičkih droga, donja starosna granica se sve više spušta, pa pored srednjoškolaca konzumiraju i učenici starijih razreda osnovnih škola. Prema podacima vlade Amerike od posledica konzumiranja sintetičke droge *“fentalina“*, godišnje umre oko trideset hiljada (30.000) ljudi. Policija i stručnjaci upozoravaju da je upotreba i proizvodnja fentalina sve više na tržištu.⁵

Fentalin se najviše proizvodi ilegalno u Meksiku i Kini, može se poručiti i na DARK WEB-u (tamna strana digitalne mreže), nakon čega se dostavlja u obliku praha ili tableta. Fentalin je moguće nabaviti i u apotekama, na osnovu lekarskog recepta, s obzirom da je jedan od sastojaka lekova za ublažavanje bolova. Najveća zaplena sintetičkih droga se desila u luci *Salerno* na jugu Italije tokom pandemije COVID-19. Finansijska policija Italije (*Guarda di finanza*) zaplenila je četrnaest (14) tona amfetamina, namenjenog evropskom tržištu. Najveća zaplena ikada. U tri brodska kontejnera u luci Salerno, pronađeno je preko osamdeset pet (85) miliona tableta *“kaptagona“*. Ova vrsta droge je poznata pod nazivom *“kaptagon“* ili droga tkz. Islamske države Iraka i Levante (ISIS), koju su uzimali borci tokom rata u Siriji.

Naime, ova vrsta droge je pronađena u skloništu terorista koji su izvršili napad na Le Bataclan u Parizu 2015 godine i od tad se koristi naziv droga *“ISIS-A“*, *“droga džihada“*. Na osnovu izveštaja američkog odjeljenja za borbu protiv narkotika (DRUG ENFORCMENT ADMINISTRATION - DEA), visoko pozicionirani članovi *“ISIS-A“* koriste kaptagon u svrhu manipulacije. Većina regrutovanih članova takozvane Islamske države Iraka i Levante (ISIS), zadatke izvršavaju pod

---

⁵ Gratteri, N. & Nicaso, A., *“Ossigeno illegale“*, Mondadori Libri S p A., 2020

dejstvom ove vrste narkotika.⁶ Najteži deo posla je oprema i instalacija laboratorija, kako se navodi u izveštaju, sve ostalo je lako. Pretpostavljalo se da su se tokom pandemije COVID-19 proizvodnja i distribucija sintetičkih droga blokirale u Evropi, pa su se kriminalne grupe udružile formirajući konzorcijume i okrenule ka Siriji, u kojoj se proizvodnja kaptagona odvijala bez poteškoća. Ova vrsta narkotika je posebno popularna među omladinom zemalja Bliskog istoka.

3.2 Trgovina prirodnih narkotika (Kokain, Hašiš, Opijum) za vreme pandemije COVID-19

Brokери - trgovci narkotika su pokazali da imaju velika skladišta kokaina i heroina. U Evropi napoznatije rute su Španija i Holandija. Nacionalna policija Španije (Policia Nacional España) je zaplenila⁷:

- ▶ 2518 kg hašiša zaplenjeno krajem marta;
- ▶ 4998 kg kokaina zaplenjeno krajem marta;
- ▶ 4000 kg kokaina zaplenjeno početkom aprila;
- ▶ 1600 kg hašiša zaplenjeno početkom aprila;
- ▶ 2500kg kokaina zaplenjeno početkom aprila;

Na osnovu obaveštajnih saznanja Nacionalne policije Španije (Policia Nacional España), trgovci narkotika iz Maroka su počeli da zamenjuju hašiš za kokain sa narko - kartelima iz Južne Amerike, čime se objašnjava zaplena velikih količina hašiša i kokaina na teritoriji Španije. Velike zaplene kokaina su izvršene i u Holandiji i Belgiji. Posebno zanimljiv podatak jeste zaplena hiljadu osamsto (1800) kilograma kokaina u Australiji, što predstavlja najveću zaplenu u istoriji te zemlje. U Brazilu je zaplenjeno hiljadu (1000) kilograma kokaina sakrivenih u kutijama u kojima su bile hirurške rukavice namenjene bolnicama. U toku 2020. godine, ukupno je zaplenjeno oko tri hiljade (3000) kilograma kokaina na teritoriji Brazila. U Meksiku tokom pandemije COVID-19 je povećana zaplena kokaina za 12% u odnosu na prethodne godine. U Italiji⁸ kod jednog člana kalabrijske mafije 'ndranghete, pronađeno je petsto trideset sedam (537) kilograma kokaina.⁹ Glavna luka za uvoz kokaina tokom pandemije COVID-19 je *Gioia Tauro* u regiji Kalabria. Samo u 2020 godini, u ovoj luci je zaplenjeno pet hiljada četrsto šest (5.406) kilograma kokaina. Zaplenjena droga je bila namenjena tržištu u Evropi i Balkanskim zemljama. U luci Bari regija Pulja na jugu Italije zaplenjeno je dvanest (12) kilograma kokaina i devet (9) kilograma heroina, sakrivenih u autu kojim je upravljao albanski državljani. Glavna ulazna vrata za kokain su luke, posebno

⁶ Gratteri, N. & Nicaso, A., "Ossigeno illegale", Mondadori Libri S p A. , 2020

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

su zanimljivi brodski kontejneri iz Južne Amerike koji iza sebe imaju određenu rutu. Evropa je trenutno najprofitabilnije tržište, cene narkotika su veće, a rizici su mnogo manji. Kancelarija Ujedinjenih Nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNDOC), u svom izveštaju navodi da je proizvodnja kokaina i opijuma znatno povećana tokom pandemije COVID-19. S obzirom da su rizici veći, zabeležen je rast cene narkotika od 20%-30% npr. cena kokaina u februaru je iznosila 25.000 - 27.000 eura, a u martu 35.000-37.000 eura. Tokom pandemije COVID-19 kupci i prodavci su koristili i online sajtove. Korištena je tamna strana digitalne mreže (DARK WEB), sajtovi preko kojih je najčešće vršena trgovina su: AGORA EVOLUTION, SILK ROAD itd. Kriminalci su prilagodili svoj modus operandi, plaćajući partije kokaina kriptovalutama.

3.3 Trgovina falsifikovanih zdravstvenih i sanitarnih proizvoda za vreme pandemije Covid-19

Prodaja falsifikovanih zdravstvenih i sanitarnih proizvoda višestruko se povećalo za vreme pandemije COVID-19. Predmet organizovanog kriminala može biti sve:

- ▶ Vakcine;
- ▶ Maske;
- ▶ Vežeri;
- ▶ Ljekovi;
- ▶ PCR -testovi;
- ▶ Prateća medicinska oprema itd.

U martu 2020 Finansijska policija Italije¹⁰ (*Guarda di finanza*) je zaplenila u luci *Gioia Tauro* u Kalabriji trista šezdeset četiri hiljade dvesta (364.200) komada medicinskih rukavica proizvedenih u Maleziji i devet hiljada sedamsto dvadeset (9720) komada medicinske opreme proizvedene u Kini. Bugarska je postala omiljena meta članova kalabrijske mafije, zbog reciklaže otrovnog i industrijskog otpada. Međunarodna operacija Interpola pod nazivom “*Pangea*“¹¹, u kojoj je učestvovalo devedeset (90) zemalja, raskrinkala je trideset sedam (37) organizovanih kriminalnih grupa specijalizovanih za falsifikovanje. Uhapšeno je stotinu dvadeset i jedno (121) lice, zaplenjeno je blizu trideset četiri hiljade (34.000) maski za lice, farmaceutski proizvodi u vrednosti od četrnaest (14) miliona dolara. U Istanbulu u Turskoj između marta i aprila 2020. godine, zaplenjeno je oko milion (1 000 000) maski za lice, uhapšeno pet (5) lica. U Indiji policija je zaplenila fabriku u kojoj je bilo proizvedeno na nelegalan način dvadeset sedam hiljada (27.000) maski za lice. Tokom prve faze pandemije COVID-19 policija u Kamerunu je zaplenila falsifikovane lekove protiv malarije i zatvorila trista (300) apoteka u kojima su se prodavali, uključujući i nekoliko privatnih

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

bolnica. U Iranu je umrlo preko trista (300) lica, a na hiljade je zadržano na bolničkom lečenju zbog konzumiranja vode na bazi metanola, proizvedena na nelegalan način, verujući da se mogu zaštititi od virusa. Međunarodni poslovni časopis Velike Britanije *The Financial Times*¹², pisao je o umešanosti, odnosno infiltraciji članova kalabrijske mafije u zdravstveni sistem. U prvom slučaju međunarodni investitori kupili su obveznice ne sluteći da su u vlasništvu članova ‘ndrangheta. Daljim ulaganjima obveznice su prodate legitimnim ulagačima poput banaka. U drugom slučaju obveznice kompanije u vlasništvu članova ‘ndrangheta , kupila je jedna od najvećih privatnih banaka u Evropi ‘Banca Genarali’.

3.4 Trgovina na tamnoj strani digitalne mreže (Dark Web).

Tokom pandemije COVID-19 povećan je broj internet prevara, povećana je kupovina i prodaja narkotika preko digitalnih mreža. Europol u svom izveštaju navodi milionsku prevaru. Naime, šest miliona šesto hiljada (6 600 000) eura je uplaćeno kompaniji u Singapuru u svrhu kupovine medicinskih gelova i maski, ali roba nikad nije isporučena kupcu.¹³ Finansijska policija Italije (*Guarda di finanza*), uspeła je da se infiltrira na DARK WEB-u, pri tom je zaplenjeno dva (2) kilograma narkotika , sto šezdeset tri (163) komada tableta ekstazija, uhapšena su tri (3) lica, dva (2) studenta informatike pod pseudonimima nickname *Vladimir Putin* i *Makron*. Oni su na teritoriji Italije prodali koristeći kriptovane sisteme više kilograma narkotika. Na osnovu izveštaja Finansijske policije Italije (*Guarde di Finanza*)¹⁴, online tržište pod nazivom ‘BERLUSCONI MARKET’ je bilo podeljeno na nekoliko kategorija; 1) nakit, 2) satovi, 3) falsifikovana roba, 4) oružje, 5) zlato, 6) putne isprave. Kada su u pitanju psihoaktivne supstance kupac je imao na raspolaganje trideset tri hiljade dvesta sedamdeset osam (33.278) vrsta narkotika. Za manje od pet hiljada (5000) eura, se mogao kupiti američki pasoš, dok je cena pasoša članica Evropske Unije manja od dve hiljade (2000) eura, eksplozivna naprava za dvesta trideset (230) eura, puška Kalašnjikov AK47 za sedamsto (700) eura itd.

Posebno interesantan sektor je online kladjenje-*betting online*. Naime, mafije sve više koriste ove kanale, za reciklažu ilegalno stečenog novca.

---

¹² Ibidem.

¹³ <https://strumentipolitici.it/covid-19-sventata-mega-truffa-da-oltre-6milioni-di-euro-su-mascherine-mai-arrivate-in-europa/>

¹⁴ Gratteri, N. & Nicaso, A., ‘Ossigeno illegale’, Mondadori Libri S.p.A. , 2020 godine.

3.5 Trgovina otpada i plastike

Agencija za carinu i monopol je identifikovala i blokirala sedam miliona trista dvanaest hiljada sedamsto pedeset osam (7.312.758) kilograma ilegalnog otpada, porast je veći za 224% nego u 2019. godini. Plastika ostaje glavni materijal za ilegalni promet. Poseban problem predstavljaju solarni paneli: samo 40% ovog otpada se odlaže na zakonit način, dok 60% dolazi u ruke brokera-trgovaca, koji su ih pokušali poslati u Avganistan, Tursku, Šri Lanku i Afričke zemlje. Kriminalne organizacije uzimaju iskorišćene solarne panele po “*nultnoj ceni*“, da bi ih kasnije preprodali kao nove ili polovne, upotrebljavajući ih za finansiranje multinacionalnog programa koji je pokrenula Afrička razvojna banka, uz podršku Evropskog fonda za održivi razvoj. Ovaj ilegalni posao neprestano raste i mogao bi dostići svoj vrhunac 2050 godine. S obzirom na dva miliona sto hiljada (2 100 000) tona solarnih panela koje treba odložiti.¹⁵

4. IZVEŠTAJ ISTRAŽNE DIREKCIJA ZA BORBUTIV MAFIJE (DIREZIONE INVESTIGATIVA ANTIMAFIA-DIA) O ORGANIZOVANOM KRIMINALU TOKOM PANDEMIJE COVID-19

Istražna Direkcija za borbu protiv mafije osnovana je zakonskom odredbom 1991. godine. Sedište je u Rimu. DIA je sačinjena od članova državne policije, finansijske policije i karabinjera. Ubijeni sudija **Giovanni Falcone** je bio glavni pokretač i idejni tvorac za osnivanje pomenute direkcije. DIA za potrebe svog rada ima potpunu operativnu i administrativnu autonomiju. Na čelu DIA se nalazi direktor, koji se rotaciono bira između ljudi iz redova državne policije, finansijske policije i karabinjera koji su stekli posebno znanje i iskustvo u sektoru borbe protiv organizovanog kriminala. O sprovođenju aktivnosti i rezultata koje DIA postigne, Ministar unutrašnjih poslova svakih šest meseci izveštava parlament o postignutim rezultatima.

Sa “*kovid ekonomijom*“ ,preduzetnički kapacitet mafije je porastao. Mafija bi sada mogla svoju operativnu pažnju usmeriti na sredstva EU, koja će uskoro biti dodeljena Italiji zahvaljujući vladinim inicijativama. Alarm pokreće DIA u svom polugodišnjem izveštaju koji je Ministar unutrašnjih poslova predstavio parlamentu 21. septembra 2020. godine¹⁶. Ovaj dokument se odnosi na period jul-decembar 2020. godine i od suštinskog je značaja za razumevanje stepena infiltracije koji je organizovani kriminal uspeo da postigne u svakoj oblasti, idući u korak sa vremenom transformisanjem i iskorišćavanjem ponuđenih mogućnosti, uključujući pandemiju. Prvi i značajan

¹⁵ <https://www.ilsole24ore.com/art/mafia-spa-l-import-export-droga-e-rifiuti-triplica-nell-anno-pandemia-AEjf3Pk>

¹⁶ <https://www.interno.gov.it/it/notizie/relazione-dia-i-semester-2020-lemergenza-sanitaria-occasione-espansione-delleconomia-criminale>

podatak iz izveštaja je obim konfiskovane imovine stečene bez pravnog osnova u vrednosti od¹⁷: dvesta osamdeset sedam (287) miliona, zatim novčanice u vrednosti od četrsto četrdeset jedne (441) hiljade eura. U prvoj polovini 2020. godine, zaplenjeni su stambeni i poslovni objekti u vrednosti od četrdeset dva (42) miliona eura, a u drugoj polovini u vrednosti od dvesta osamdeset jedan (281) milion eura.

Prema podacima iz izveštaja organizovane kriminalne grupe pokazali su sposobnost da se prilagode različitim teritorijalnim i društvenim kontekstima. Originalni mafijaški modeli replicirani su izvan Kalabrije, oslanjajući se na one vrednosti identiteta postavljene u osnovi strukture ‘Ndranghete.¹⁸

5. UTICAJ KRIMINALA BELOG OKOVRATNIKA ZA VREME PANDEMIJE COVID-19

Prvi dokumentovani slučaj kriminala belog okovratnika zabeležen je u XV veku u Engleskoj, tzv. ”*slučaj Karier*“, kada je agent kojem je bio poveren transport vune, pokušao da zadrži za sebe jedan dio robe. Sama reč beli okovratnik vodi poreklo iz podele radnika u engleskom jeziku na **Blue collar**, odnosno radnike koji se bave fizičkim radom i **White collar**, odnosno radnike koji se bave intelektualnim radom čineći viši privilegovani društveni sloj. Kriminolog i sociolog **Edvin Sutherland** (1853. - 1950.) predsednik Američkog sociološkog društva je definisao ovaj oblik kriminala kao zločine koje vrše ugledne osobe ili barem poštovane koje pripadaju višoj klasi, eliti, koristeći svoj položaj i uticaj u toku vršenja svoje profesije, zanimanja, kršeći poverenje i zakone kojima se uređuje njihova profesionalna aktivnost. Pod ”*belim okovratnikom*“, se podrazumevaju muškarci i žene koji imaju privilegovan status, imaju ogromne ekonomske resurse i obavljaju poslove koji nisu fizički teške za razliku od ”*plavog okovratnika*“. Kada su u pitanju zločini koji mogu da počine bijeli okovratnici, Sutherland pokušao da napravi nesicrpnu listu i to¹⁹: (Edvin Sutherland, 1937.)

- ▶ Falsifikovanje finansijskih izveštaja kompanija;
- ▶ Manipulacije na berzama;
- ▶ Direktna i indirektna korupcija javnih funkcionera radi obezbeđivanja povoljnih ugovora i odluka;
- ▶ Prevare u sektoru trgovine;
- ▶ Pronevere i preusmeravanje sredstava;

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ https://lavalibera.libera.it/it-schede-602-crimini_colletti_bianchi

► Poreske prevare.

Pojmom kriminal belog okovratnika, bavili su se mnogi autori, većina njih se složila oko sledeće podele na:²⁰(Tanjević,N., 2011)

- **Profesionali kriminal** - koji se javlja radi ostvarivanja ličnih interesa, pri čemu u ovu kategoriju spadaju varanje klijenata od strane advokata, prepravljjanje knjiga od strane knjigovodje, prepravljjanje dokumentacije za dobijanje tendera itd. Profesionalni kriminalci imaju za cilj sticanje velikih novčanih dobiti, koje potiču iz legalnih službi i priznatih zanimanja. Odlikuje ih visoka profesionalnost, dinamičnost, prilagodljivost promenama u privrednom i finansijskom poslovanju.
- **Korporativni kriminal** - koji se javlja kada direktori korporacija vrše kriminalne radnje u korist svojih kompanija odnosno organizacija. Ovde se javlja više vrsta korporativnog kriminala i to: 1) stavljanje u promet proizvoda lošijeg kvaliteta, 2) reklamiranje određene hrane kao dijetalne iako to nije, 3) plasiranje na tržište neispitanih lekova, 4) zagađivanje životne sredine (namerno i nezakonito) itd.

Kriminala belog okovratnika karakteriše :

- Odsustvo žrtve;
- Ne izaziva veliku pažnju javnosti;
- Teško se otkriva;
- Ne uključuje nasilje;
- Blage kazne za počinioce.

Beli okovratnici su potcenjena kriminalna kategorija, čak i na sudu iz četiri (4) razloga²¹:

1. Sudije za prekršaj smatraju ovu vrstu kriminala malo verovatnom;
2. Zločini belih okovratnika ne smatraju se javno opasnim;
3. Žrtve krivičnih dela na visokim položajima ne smatraju se toliko oštećenim kao žrtve drugih vrsta zločina;
4. Mediji imaju tendenciju da prezentiraju zločine iz bogatih klasa sa potkrepljujućim argumentima.

Tamo gde se događaju zločini koji su počinili beli okovratnici favorizuje se i susret između institucija i mafija, između globalnih ekonomskih aktivnosti i kriminalnih interesa. U Kalabriji,

²⁰ Tanjević, N., "Društvo kao žrtva kriminaliteta pravnih lica", Temida, Beograd, 2011., 66-67.

²¹ https://lavialibera.libera.it/it-schede-602-crimini_colletti_bianchi

regiji na jugu Italije, sve je više opština koje su se rasformirale zbog mafijaške infiltracije. Interacionalizacija mafija i želja da prošire svoju trgovinu dovele su ih sve više do sklapanja saveza sa političkim i ekonomskim sistemom na međunarodnom nivou.

Tokom pandemije COVID-19 prefekti na teritoriji Italije su izdali hiljadu i četiristo (1400) tkz. "antimafijaških zabrana"²². To su preventivne mere propisane italijanskim Antimafijačkim Zakonom čl. 67. tkz. "CODICE ANTIMAFIA 67 art." (De Gioia, V. & Ettore Gassani, G., 2020). Svaki prefekt ima pravo izricanja ove preventivne mere, ako postoji osnovana sumnja da fizička lica, pravna lica i javna uprava imaju veze sa mafijom. Istoimenim zakonom je propisano da antimafijaška zabrana može trajati najduže 12 meseci.²³ Mafija je svoj odnos sa belim okovratnicima učinila jednim od svojih najdragocenijih resursa. Kriminal belog okovratnika i mafija idu ruku pod ruku.

Zločini moćnika, vladajuće elite su uglavnom ekonomski i protiv javne uprave. Manje vidljivi i iznad svega manje stigmatizovani od strane javnog mnjenja. Ipak kriminal belog okovratnika nanosi ozbiljnu štetu kvalitetu demokratije, raspodeli resursa i jednakosti svih pred zakonom. Zato zaslužuje da bude poznat javnosti i istražen.

---

²² <https://www.ilfattoquotidiano.it/2020/10/12/le-mani-della-mafia-sulle-aziende-in-crisi-record-di-interdittive-emanate-dai-prefetti-150-al-mese-nel-2020-sono-gia-1-400/5962736/>

²³ De Gioia, V. & Ettore Gassani, G., "Codice antimafia e delle misure di prevancione. Con le norme a tutela delle vittime della mafia", La Tribuna, Roma, 2020

6. ZAKLJUČAK

Organizovani kriminal je prisutan u celom svetu, ekonomska nestabilnost koja je proizašla iz pandemije COVID-19 takođe je dovela do povećanog rizika da se organizovani kriminal infiltrira u društvo i ekonomiju. Pripadnici kriminalnih organizacija su promenili i modus operandi, spektakularna ubistva zamenjeni su kriminalnim radnjama koje obuhvataju korupciju i zelenaštvo. Manje ubijaju, ali to ne znači da su manje snažni. Svaku kriminalnu organizaciju karakteriše unutrašnji sistem vrednosti, hijerarhijska struktura, disciplina, lojalnost i briga za članove. Posebno je teško otkriti i dokazati postojanje i delovanje kriminalnih grupa koje su zasnovane na krvnim i nacionalnim vezama. Ove grupe su zatvorene za druge, takva grupa je npr. italijanska mafijaška organizacija 'ndrangheta.

Organizovani kriminal predstavlja najstroženiju formu antisocijalnih pojava u društvu. On se ne može suzbijati klasičnim metodama uz primenu zakonskih ovlašćenja koja se koriste u svrhu suzbijanja klasičnih formi kriminaliteta.

Potrebno je uočiti prvo kriminalne pojave u društvu koje ukazuju na postojanje organizovanog kriminala, zatim indentifikovati organizovane kriminalne grupe, njene članove, strukturu i modus operandi.

Da bi se ti kriminalistički ciljevi postigli potrebno je koristiti specijalne kriminalističke tehnike, metode i sredstva kao što su:

- Nadzor i snimanje telefonskih razgovora;
- Sklapanje simulovanih poslova;
- Kontrolisana isporuka;
- Angažovanje prikrivenih islednika.

Potrebno je formirati mrežu saradnika i informatora u sredinama u kojima se kreću članovi organizovanih kriminalnih grupa. Kontinuirano prikupljanje informacija je izuzetno važno u borbi protiv organizovanog kriminala. Analizu prikupljenih podataka olakšavaju centralizovane baze podataka o organizovanom kriminalu koje sadrže sledeće podatke: 1) Imena; 2) Prezimena; 3) Nadimke; 4) Adresu i brojeve telefona; 5) Registarske oznake motornih vozila; 6) Specifična obeležja; 7) Navike i slabosti članova kriminalnih grupa; 8) podatke o advokatima; 9) Modus operandi članova 10) DNK baza podataka 11) otisci prstiju itd. Pored nacionalnih i međunarodnih baza podataka (Europol, Interpol...) Italija se može pohvaliti sa jednom od najvećih baza podataka

kojom upravlja NACIONALNA DIREKCIJA ZA BORBU PROTIV MAFIJE I TERORIZMA (*DIREZIONE NAZIONALE ANTIMAFIA (DNA)*), koja se nalazi u Rimu.

Međunarodna saradnja je izuzetno važna u borbi protiv organizovanog kriminaliteta, to pokazuju i rezultati postignuti nakon potpisivanja I-CAN projekta. Naime, zahvaljujući policijskim snagama iz različitih zemalja do sada je uhapšeno četrnaest (14) najtraženijih trgovaca narkoticima. U borbi protiv organizovanog kriminaliteta najbolje se pokazao italijanski model čije je temelje postavio ubijeni sudija Giovanni Falcone 1992. godine. Ovaj model se zasniva na:

- Potrazi i hapšenjima šefova kriminalnih grupa;
- Strogim zatvorskim kaznama uključujući i doživotnu kaznu zatvora i izolaciju;
- Kontinuirane istrage kako bi se sprečila reorganizacija i izbor novih šefova kriminalnih grupa;
- Konfiskacija imovine koja je proistekla iz krivičnog dela.

Suzbijanje organizovanog kriminala podrazumijeva i dodatnu edukaciju svih subjekata koji mogu da doprinesu borbi i kontroli počev od policijskih službenika, pravosudnih organa, institucija do potencijalnih žrtava.

Ovaj rad završavam rečima sudije Giovanni Falcone ”*Mafija je ljudski fenomen i kao svaki ljudski fenomen ima svoj početak i kraj.*”

REFERENCE

1. Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i dopunskih protokola, Preuzeto sa web adrese; https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_potvrđivanju_konvencije_ujedinjenih_nacija_protiv_transnacionalnog_organizovanog.html
2. The hidden threat of mafia infiltration (2020), Preuzeto sa web adrese: <https://www.interpol.int/Crimes/Organized-crime/INTERPOL-Cooperation-Against-Ndrangheta-I-CAN>
3. Gratteri, N. & Nicaso, A., "Ossigeno illegale", Mondadori Libri S p A. , 2020
4. Covid-19, sventata mega truffa da oltre 6milioni di euro su mascherine mai arrivate in Europa (6 April 2020), Preuzeto sa web adrese: <https://strumentipolitici.it/covid-19-sventata-mega-truffa-da-oltre-6milioni-di-euro-su-mascherine-mai-arrivate-in-europa/>
5. Gratteri, N. & Nicaso, A., Ossigeno illegale, Mondadori Libri S.p.A. , 2020 godine.
6. Mafia Spa, l'import-export di droga e rifiuti triplica nell'anno della pandemia (30 Septembar 2021), Preuzeto sa web adrese: <https://www.ilsole24ore.com/art/mafia-spa-l-import-export-droga-e-rifiuti-triplica-nell-anno-pandemia-AEjf3Pk>
7. Relazione Dia I semestre 2020: l'emergenza sanitaria occasione espansione delleconomia criminale (24 Februar 2021), Preuzeto sa web adrese: <https://www.interno.gov.it/it/notizie/relazione-dia-i-semestre-2020-lemergenza-sanitaria-occasione-espansione-delleconomia-criminale>
8. Il crimine dei colletti bianchi, anche i ricchi delinquono (8 Jun 2021), Preuzeto sa web adrese: https://lavialibera.libera.it/it-schede-602-crimini_colletti_bianchi
9. Tanjević, N., "Društvo kao žrtva kriminaliteta pravnih lica", Temida, Beograd, 2011., 66-67.
10. Le mani della mafia sulle aziende in crisi, record di interdittive emanate dai prefetti: 150 al mese. Nel 2020 sono già 1.400 (12 Oktobar 2020), Preuzeto sa web adrese: <https://www.ilfattoquotidiano.it/2020/10/12/le-mani-della-mafia-sulle-aziende-in-crisi-record-di-interdittive-emanate-dai-prefetti-150-al-mese-nel-2020-sono-gia-1-400/5962736/>
11. De Gioia, V. & Ettore Gassani, G., "Codice antimafia e delle misure di prevancione. Con le norme a tutela delle vittime della mafia", La Tribuna, Roma, 2020

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON ORGANIZED CRIME

During the COVID-19 memorial, governments around the world intensified their efforts to combat the spread of coronavirus by adopting various measures to protect the health system and the economy. The proclamation of the pandemic has affected all of humanity, and the inevitable impact on criminal activities is at the local, national and transnational levels. A very important segment in the activities of criminals and organized criminal groups is their adaptability. Criminals managed to adapt illegal products, modus operandi to the COVID-19 pandemic, very quickly. Thanks to the "white collar" phenomenon, criminal networks have managed to infiltrate legal enterprises and the health system most affected by the pandemic. This paper will discuss the impact of the COVID-19 pandemic on organized crime, the significance of the "white collar" phenomenon, and special attention will be on the most powerful criminal organization in the world, 'ndrangheta.

KEY WORDS: *Pandemic COVID-19, organized crime, health, "white collar phenomenon", money recycling, corruption, 'ndrangheta*